

Nieuwe leerlijnen voor 10-14-onderwijs beschikbaar

Leren zonder drempels op het Tienercollege Noordoostpolder

Meer maatwerk, een vloeiende overgang po/vo en een uitgestelde niveaukeuze: steeds meer scholen zien voordelen in een apart traject voor leerlingen van 10 tot 14 jaar. Maar hoe organiseer je zo'n traject in de praktijk? Welk curriculum bied je aan? En wat vraagt dit van de leraren? SLO Context nam een kijkje op het kersverse Tienercollege Noordoostpolder.

"...Erachteraan!', gilde Alice zonder te weten waarom. Ze snelde door de opening van het labyrint waardoor net het witte konijn verdwenen was..."

Wiskundedocent Alie Kapitein stopt met voorlezen en kijkt op: ruim twintig paar ogen zijn nieuwsgierig op haar gericht. Waar zou dit verhaal naartoe gaan? Dan laat

Kapitein op het digibord de afbeelding van een labyrint verschijnen. "Hoe weet je of je goed loopt in een doolhof?", vraagt zij terwijl ze met haar vinger de contouren van het labyrint volgt. "Als je net als Alice maar blijft doorlopen zonder ooit je linkerhand van de wand af te halen, zul je uiteindelijk de uitgang vinden. Maar dat is niet de snelste manier. Kunnen jullie het sneller?"

Op zoek naar het 'waarom'

Terwijl de leerlingen aan de slag gaan met hun werkbladen, vertelt Kapitein dat het even zoeken was naar een goede invulling van de wiskundelessen voor deze groep: de allereerste klas die 10-14-onderwijs volgt op het Tienercollege Noordoostpolder. "Ik kom hier om wiskunde te geven, geen rekenen. Daar zijn de leerlingen op andere momenten mee bezig. Maar ik kan er ook niet zomaar het brugklaswiskundeboek bij pakken. Dit zijn leerlingen in de basisschooleeftijd, de brugklasstof komt later. Dus hoe geef ik zinvol wiskunde? Wat ik heb ontdekt, is dat je in deze fase heel goed kunt beginnen met het waarom. Waarom doe je wiskunde, waar heb je het voor nodig? Daar kom je in het vo weinig aan toe. Boeken als *Alice in Wiskunde Wonderland*, waar ik net uit voorlas, zijn heel geschikt. Vanuit het 'waarom' kun je gaan kijken hoe wiskunde in zijn werk gaat. De kinderen vinden dat enorm interessant. Dat maakt het ook zo leuk om hier te werken."

Tweede pilot

Kapitein is niet de enige vakdocent van het Emelwerda College die sinds augustus wekelijks over de vloer komt bij het Tienercollege Noordoostpolder. De 25 leerlingen krijgen ook Engels, biologie en Nederlands van vo-docenten. Dit past in de filosofie: een doorlopende leerlijn van groep 7 van het basisonderwijs tot en met leerjaar 2 van het voortgezet onderwijs.

'De kinderen vinden alles enorm interessant. Dat maakt het zo leuk om hier te werken'

Het Tienercollege Noordoostpolder hoort tot een snelgroeiende voorhoede 10-14-trajecten in het Nederlandse onderwijs. Na een pilot met zes initiatieven ging in augustus 2018 een tweede pilot met zes trajecten van start (waaronder het Tienercollege Noordoostpolder) en volgend schooljaar worden nog eens acht initiatieven verwacht. Dat kan allemaal omdat de trajecten binnen het bestaande stelsel worden aangeboden. Het gaat om samenwerking tussen po en vo en daar hebben besturen geen speciale toestemming of ontheffing voor nodig.

< *Alie Kapitein*

'Ik heb met pi leren rekenen'

Dani (12) ging naar het Tienercollege om meer op zijn eigen tempo en niveau te kunnen werken.

"Op mijn vorige basisschool vond ik het vaak makkelijk. Als je alles af had, kon je méér werk maken, maar dat is iets anders dan meer uit jezelf halen. Ik hoorde dat je op het Tienercollege op je eigen niveau verder kunt werken als je ergens mee klaar bent en dat wilde ik wel. Het is fijn dat we met computers werken en dat we gewoon dingen mogen opzoeken. Met SmartRekenen werk je op niveau, ik heb bijvoorbeeld met pi leren rekenen. En bij de thema's van Projects 4 Learning mag je zelf een onderzoeksvraag bedenken, informatie zoeken en je werk presenteren. Dat gaat niet altijd goed, hoor: soms zit je in een flow en soms niet. Ik denk ook niet dat iedereen het fijn vindt om zo les te krijgen. Maar voor mij is het leuker! Ik vind dit een goede tussenstap tussen de basisschool en het voortgezet onderwijs. Je went alvast aan hoe het daar is."

Alle trajecten bieden een doorlopend programma waarmee de 'hobbel' aan het eind van groep 8 twee jaar opschuift. De leerlingen werken door zoals ze in de basisschool gewend zijn, met differentiatie naar tempo en niveau. Pas na twee jaar voortgezet onderwijs maken ze definitief de stap naar een onderwijsniveau. Het voordeel: een ononderbroken ontwikkelingslijn en meer tijd om te ontdekken wat bij de leerling past.

Vorbereiding

Aan de start van het Tienercollege Noordoostpolder gingen twee voorbereidingsjaren vooraf. De kiem werd gelegd toen het basisschoolbestuur SCPO hoorde over het Tiener College Gorinchem. Zou zoiets ook in Emmeloord kunnen? De infrastructuur was er al: SCPO-basisschool De Koperwiek was uit haar jas gegroeid en had een tijdje geleden met een aantal klassen haar intrek genomen in het gebouw van het Emelwerda College.

De vraag van het bestuur sloot aan bij een wens van Dorien Bosselaar, destijds leerkracht in groep 7/8 van De Koperwiek. "Wij deden veel om alle kinderen 'erbij te houden'", zegt zij, "maar toch dacht ik geregeld: hadden we maar iets anders te bieden. Er zijn altijd kinderen die vóór het eind van de basisschool al toe zijn aan iets nieuws. Slimme kinderen kunnen dan naar een plusklas, maar kinderen van andere niveaus niet. Daarnaast heb je in elke bovenbouwgroep wel kinderen van wie je denkt: als jij wat langer in deze setting kunt doorwerken, stroom je straks hoger of in elk geval met meer motivatie en zelfvertrouwen uit."

Bosselaar kreeg de opdracht om de mogelijkheden van een Tienercollege te onderzoeken, met steun van een subsidie van het Leraren Ontwikkel Fonds. Toen er genoeg behoefte aan bleek te zijn, gaf het bestuur groen licht. "De ouders zijn we pas gaan informeren

'Ik voel me zekerder over de middelbare school'

Elsa (11) ging naar het Tienercollege om de stap naar de middelbare school kleiner te maken. "Van anderen hoorde ik verhalen over dat het naar de middelbare school een grote stap is, met veel huiswerk. Ik zag er best tegenop en wilde eerst leren plannen. Mijn ouders vonden het een goed idee om naar het Tienercollege te gaan; zij vonden dat ik meer uitdaging kon gebruiken. Mijn oude juf en mijn oude klasje mis ik nog wel, maar het leren is leuker dan vorig jaar. We zijn al bezig geweest met plannen en we oefenen met huiswerk. Ik voel me een stuk zekerder over de middelbare school. Goede tussenstap tussen de basisschool en het voortgezet onderwijs. Je went alvast aan hoe het daar is."

toen we goed wisten wat we wilden doen, en hoe", zegt Bosselaar. "Dat zou ik iedereen aanraden. In de aanloop is het belangrijk dat je mensen mee krijgt. Je staat heel anders op een informatieavond als je eerst gedegen onderzoek hebt gedaan en goed hebt nagedacht over de aanpak."

Wat moet, mag en kan

Hoewel de belangstelling groot genoeg was om meerdere groepen te starten, koos het Tienercollege voor klein. "Je hebt in zo'n eerste jaar zoveel te ontwikkelen", zegt Bosselaar, "daar moet je tijd voor nemen." Er is nu één heterogene groep met 25 leerlingen die anders in groep 7 of 8 van de Emmeloordse basisscholen zouden hebben gezeten. Volgend jaar komt er een tweede groep van maximaal

25 leerlingen bij, maar verdere uitbreiding is voorlopig niet voorzien.

Het aanbod is een mix van wat moet, mag en kan. De leerlingen krijgen alles aangeboden wat nodig is om te voldoen aan de kerndoelen van het basisonderwijs. Daarnaast maken ze alvast kennis met vakken uit het vo. Een belangrijk uitgangspunt is dat leerlingen veel op eigen tempo en niveau werken, met digitaal materiaal op hun eigen laptop, zoals SMARTrekenen. Ook krijgen ze veel keuzeruimte. Ze kiezen zelf hoe ze keuzewerk-tijd invullen en wat ze doen bij Projects 4 Learning, waarin zaakvakken thematisch worden aangepakt. Daarnaast werken ze aan leren plannen, leren leren en samenwerkend leren, en ontdekken ze aan de hand van *The leader in me* van Stephen Covey hoe ze zichzelf kunnen sturen.

Leerdoeldenken

In de fase waarin het leerplan vorm kreeg, had het Tienercollege Noordoostpolder een aantal malen contact met SLO. Samen met SLO-projectleider 10-14-onderwijs Maaïke Rodenboog dacht het team bijvoorbeeld een middag lang na over de vraag hoe je vanuit leerdoeldenken een curriculum vormgeeft. Op dat moment waren er nog geen speciale 10-14-leerlijnen beschikbaar. Sinds kort zijn die er wel, evenals leerdoelkaarten in leerlingentaal en voorbeeld-uitwerkingen (zie kader). "Maar het blijven hulpmiddelen: ieder 10-14-traject maakt eigen leerplankeuzes", zegt Rodenboog. "Wel zie je zo

langzamerhand een aantal grondvormen ontstaan. Die willen wij in 2019 in kaart brengen, zodat nieuwe trajecten daar hun voordeel mee kunnen doen. Ook gaan we scholen op curriculumgebied met elkaar in verbinding brengen.”

Gevraagd hoe zij het Tienercollege Noordoostpolder zou typeren, zegt Bosselaar: “Bij ons krijgt de keuze-ruimte voor leerlingen vorm binnen een duidelijke structuur. Wij vinden het belangrijk dat leerlingen stapsgewijs leren omgaan met keuzeruimte binnen het lesprogramma.” Qua ideeën is er verwantschap met de LeerOnderneming in Ridderkerk, Spring High in Amsterdam en 10-14-Zwolle, zegt Bosselaar. “Daar hebben we inspiratie opgedaan.”

Alles is nieuw

“Het buitengewone aan een initiatief als dit is dat alles en iedereen nieuw is: de leerlingen, de leraren, het leerplan, het lesmateriaal, het lokaal, het rooster... Er is heel veel te ontwikkelen en daarin moet je prioriteiten stellen”, zegt Bosselaar. Toch draait het goed, een maand of vier na de start. “We horen succesverhalen. Ouders die zeggen dat ze hun kind helemaal zien opbloeien. Leerlingen die het op hun vorige school zelfs met hulp niet konden bolwerken en die hier gewoon meedraaien, zonder hulp. Misschien komt dat voor een deel doordat ze een nieuwe start konden maken. Maar voor een ander deel zit het naar mijn overtuiging in de manier van leren. Leerlingen mogen meedenken, ze hoeven niet op elkaar te wachten, hun interesse wordt geprikkeld. Dat laatste hebben we zeker ook te danken aan de vo-docenten. Zij hebben kinderen zoveel inhoudelijke kennis te bieden, dat is een verrijking.” Het Tienercollege heeft een vast team dat bestaat uit drie leerkrachten die elk twee dagen werken (dag zes is ontwikkeltijd). Lisa van Otterloo is een van hen. Zij solliciteerde bij het Tienercollege omdat zij verder wilde met gepersonaliseerd leren. “Ik ben geen juf voor klassikaal onderwijs, ik werk liever met kleinere groepen. Ik houd ook van ontwikkelen, daar krijg ik energie van. Wat dat betreft is hier genoeg te doen.”

Gedrevenheid

Over de uitgangspunten en het leerplan zijn Van Otterloo en haar collega's nog altijd even enthousiast. Hooguit hebben ze in de klassenorganisatie de teugels iets strakker aangetrokken. Van Otterloo: “Als je wilt dat kinderen zelf keuzes maken, begin je met zo veel mogelijk ruimte. Kinderen mochten bijvoorbeeld zelf kiezen waar ze gingen zitten. We kwamen erachter dat leerlingen dat geleidelijk moeten leren, dus hebben we dat nu iets meer gekaderd. Ook hebben we afspraken

gemaakt over het luisteren van muziek op hun laptops. Maar meer kan ik eigenlijk niet bedenken: tot nu toe gaat het top.”

Ook persoonlijk is ze in haar element. “Om hier te werken moet je lef hebben. Je moet het anders durven doen, kinderen meer de regie geven, zelf de teugels laten vieren. Je moet gedreven zijn om het onderwijs anders vorm te geven; dat maakt het leuk. Als de kinderen enthousiast zijn, word ik daar als leerkracht ook blij van.”

Meer weten?

- Sinds kort zijn op curriculumvandetoekomst.slo.nl/10-14-onderwijs leerlijnen beschikbaar voor taal/Nederlands, MVT, mens & natuur, mens & maatschappij, kunst & cultuur en bewegen & sport (rekenen/wiskunde volgt later). Ook zijn er leerdoelkaarten in leerlingentaal en voorbeelduitwerkingen. Het aanbod wordt nog uitgebreid.
- Op 1 februari 2019 organiseren de kwartiermakers 10-14 voor alle belangstellenden een voorjaarsconferentie in Zwijndrecht. Kijk op 1014onderwijs.nl.

Meer lezen?

Maaïke en haar collega's bloggen op blogs.slo.nl/10-14-onderwijs